

УДК 94 (477)

Юрій Древницький

ДІЯЛЬНІСТЬ В. СТАРОСОЛЬСЬКОГО В МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлена участь В. Старосольського у діяльності молодіжних товариств “Січ”, “Академічна громада”, “Молода Україна”, визначено його вклад у боротьбу за український університет у Львові.

Ключові слова: В. Старосольський, молодіжний рух, студентські товариства, Львівський університет.

Активний процес звернення до витоків національної культури, вивчення творчого шляху українських учених та громадських діячів стрімко розпочався наприкінці ХХ століття і продовжується в сучасних умовах. Перебудова світосприйняття сучасного українця, викликана зламом старої політичної системи, розвитком демократичних процесів у суспільстві, можливістю об’єктивно оцінювати історичні події, що відбувалися упродовж століть на українських землях, зумовила формування його особистості в національно-патріотичному напрямку.

Молодіжні організації відіграли важливу роль у становленні майбутньої національно свідомої інтелігенції в Галичині. Наприкінці ХІХ ст. вони стають осередками наукового і товариського життя студентства з вищих навчальних закладів, захищають права та репрезентують його інтереси перед австрійською владою. Студентські організації також здійснювали активну роботу в напрямку формування особистості, через залучення молоді до наукової та громадсько-політичної роботи в краї. Не був винятком і Володимир Старосольський, який належав до плеяди тих діячів українського національного руху, період становлення особистості яких припадає на кінець ХІХ – початок ХХ ст.

Зазначений хронологічний період надзвичайно цікавий час в історії Галичини, пов’язаний із політизацією українського національного руху. Під впливом М. Грушевського, І. Франка, М. Павлика, О. Барвінського молодь усе активніше усвідомлює себе українцями, висуває радикальні проекти власного майбутнього. Конфронтація з польським національним рухом, коливання між різними спектрами від москвофілів до народовців, було тим тлом, на якому молодь робила вибір власної національної ідентичності.

Період навчання В. Старосольського був важливим з точки зору формування його національної самосвідомості. Оскільки під час навчання у гімназії цілком домінували пропольські настрої, то не могло бути серйозної мови про українське національне виховання. Вперше В. Старосольський познайомився з українським національним рухом під час університетського навчання в Кракові (1896–1897 рр.), де налагодив контакти з українською студентською громадою. Найтісніші стосунки склалися з Василем Стефаніком (на той час – студентом медичного факультету) та Іваном Трушем (студентом мистецтв). Про це, зокрема, свідчать спогади В. Стефаніка, який писав: “...Знав, що він (В. Старосольський – Ю. Д.) українець, та по-українськи не міг сказати речення. Хлопчака панський з виховання, і чи кров прадідівська, чи теорія, – він же дуже любить теорії, – завели його в українську націю і вчинили з нього найкращого між нами чоловіка” [1, с. 26].

Переїзд до Львова, спілкування з С. Дністряньським та М. Грушевським ще більше утверджували в юнака українофільські погляди. Зокрема, він активно включився в український студентський рух Галичини. Після переїзду в 1899 р. до Відня інтерес до української справи у В. Старосольського посилюється. Тим більше, що на той час Відень був другим після Львова центром української студентської молоді. Тамтешня молодь

групувалася навколо таких українських організацій, як “Родина”, “Громада”, “Поступ”, “Товариство ім. св. Варвари”.

Володимир Старосольський, перебуваючи у Відні, вступив до товариства “Січ” – найстарішого і найвпливовішого серед українських молодіжних організацій австрійської столиці. Це товариство виникло ще в 1866 р. [2, с. 9]. У 70-х роках XIX ст. “Січ” надала своїй діяльності суспільно-наукового спрямування [3, арк. 53]. Згідно зі статутом 1896 р., метою організації визначалося створення осередку наукового, літературного і суспільного життя у Відні [4, с. 1]. При товаристві діяли різноманітні гуртки і секції (просвітній, науковий, гурток філософсько-природничої секції, гурток ім. Драгоманова, “Земля”, “Рідна школа”), працювала статистична комісія. “Січ” мала свій прапор, печатку, відзнаки для членів. Товариство винаймало окреме приміщення, створило власну велику бібліотеку, читальню, здійснювало видавничу діяльність [5, с. 27].

Упродовж свого існування “Січ” підтримувала контакти з іншими спорідненими товариствами – не тільки з українськими, а й із чеськими (“Славія”, “Моравія”), сербохорватськими (“Зоря”, “Велебіт”), болгарським (“Балкан”), польськими і російськими. Розвивало діяльність товариство і в Галичині. За його почином, наприклад, було скликано перше студентське (академічне) віче в Коломиї. “Січовики” теж досить активно займалися проблемою українського університету у Львові. Вони організовували петиції до Державної Ради, віча та збори, намагалися популяризувати ідею українського університету серед студентів-слов’ян столиці [3, арк. 59]. “Січ” об’єднувала студентську молодь із різними політичними симпатіями (народовці, москвофіли, полонофіли).

1 лютого 1899 р. на загальних зборах товариства В. Старосольського обирають заступником голови і бібліотекарем (на час відпустки голови Р. Сембратовича виконує його обов’язки) [6, арк. 2]. 26 березня 1899 р. на надзвичайних загальних зборах В. Старосольського було обрано 37-м головою товариства “Січ” на літній семестр до 4 листопада 1899 р. [7, с. 123]. Заступником голови став Саноцький, членами проводу – Ю. Бачинський, Д. Левицький, В. Крвавич [8, арк. 91]. Обрання В. Старосольського головою “Січі” беззаперечно засвідчило високий авторитет і провідну роль, яку він виконував у студентському русі.

Однак “Січ” із 1895 р. переживала далеко не найкращі часи. За словами одного із керівників організації, видатного історика, етнографа та мовознавця З. Кузелі, всередині товариства йшла боротьба між старшою і молодшою генераціями. “Молоді завидували старшим січовикам і вели проти них боротьбу... Одначе, коли по кількох літах боротьби взяли кермо в свої руки, то виявилось, що не потрапили піднести товариства. Діловодство було кепське, бібліотека і каса знаходились у найбільшому неладі”, – писав він у праці “Історія віденської “Січі” [3, арк. 58].

З обранням В. Старосольського – представника молодшої генерації – головою, “січовики” сподівалися на піднесення товариства. Під його головуванням відбулися засідання проводу “Січі” (10 та 25 червня, 3 липня 1899 р.) та загальні збори товариства 14 червня 1899 р. За час керівництва В. Старосольському не вдалося суттєво покращити роботу товариства, що можна було пояснити невеликим представництвом українських студентів у Відні. Лише після прибуття до Відня великої групи львівських студентів у 1901–1902 рр. товариство “Січ” змогло активізувати свою діяльність. Підтвердженням цього яскраво свідчить зміна динаміки в кількості членів: 1898–1899 рр. – 14 членів товариства, а у 1908 р. – 97 членів [7, с. 140–141].

Одразу після повернення до Львова, восени 1899 р., В. Старосольський поринув у громадсько-політичне життя столиці краю та швидко здобув авторитет серед українського студентства, став одним із його ватажків. В. Старосольський взяв участь у діяльності, з часом увійшов до керівництва студентського товариства “Академічна громада”, став ініціатором заснування та одним із лідерів організації “Молода Україна”.

Предметом зацікавлень В. Старосольського стали події в підросійській Україні, а саме студентські заворушення 1899 р. в університетах Києва та Харкова. Цим подіям

В. Старосольський присвятив статтю “Студентські рухи в Росії”, опубліковану в лютому випуску “Молодої України” за 1900 р. [9, с. 59]. Уже через рік В. Старосольський виголосив реферат з цієї проблеми на студентському віче у Львові. Показавши принизливе та обурююче становище студентів у російських університетах, доповідач висловив три резолюції: 1) українська молодь Галичини висловлює щирі симпатії російському студентству у його важкій боротьбі; 2) вибраному комітетові доручається “викликати” в інших університетах Австрії симпатії до російських студентів; 3) цьому ж комітетові доручається інформувати австрійську і закордонну пресу про ці постанови. Після дискусії усі три резолюції було ухвалено [10, с. 3].

До студентів російських університетів, від імені В. Старосольського, О. Бержицького, С. Меруновича всередині лютого 1901 р., було надіслано відозву, в якій говорилося: “Ви падаєте під ударами ворожих рук, ми засуджені лишень дождити бездіяльно звісток з поля боротьби! Та ми віримо разом з Вами, що Ваша боротьба скорше чи пізніше мусить скінчитися перемогою і у сій вірі здоровимо Вас... Щасливої боротьби Товариші!” [11, с. 3].

В. Старосольський доклад багато зусиль для розвитку діяльності товариства “Академічна громада”, яке виникло в січні 1896 р. на основі злиття двох студентських організацій – “Студентського братства” і “Ватри”. Згідно зі статутом, члени товариства ставили перед собою такі завдання: дбати про матеріальну та моральну підтримку членів, бути осередком наукового і товариського життя українського студентства, здійснювати видавничу діяльність, проводити конференції, літературні вечори та концерти [12, арк. 8]. У листопаді 1899 р. в “Академічній громаді” було 150 членів або близько 42 % усієї світської української молоді Львівського університету [13, с. 119]. Товариство “Академічна громада” відіграло значну роль в тогочасному житті українського студентства. При ньому діяли різні секції: суспільних наук, філософська, інформаційна, літературна; та гуртки: науковий, правників та інші.

Важливість “Академічної громади” як студентської організації підкреслював тогочасний публіцист О. Назарук у дослідженні “Хроніка руху української академічної молоді у Львові від 1861 до 1908 рр.”, зазначивши, що бурхливі студентські демонстрації у Львівському університеті, створення “Молодої України”, жива участь молоді в політичній агітації та організаційно-просвітній роботі, весь цей різномірний рух мав своє наймогутніше джерело в “Академічній громаді” [14, арк. 53].

Володимир Старосольський вступив до товариства 9 жовтня 1897 р. (за іншими даними, 17 жовтня 1899 р.) [13, с. 119–120]. Окрім В. Старосольського цього дня до “Академічної громади” були прийняті М. Нестерович, М. Галущинський, С. Пеленський, Г. Кузів, В. Рейтарський, С. Закревський, Т. Ваньо, О. Миронович, О. Людкевич, І. Василик, Л. Калинич, І. Ганас та Т. Стрипський. А вже 12 листопада 1899 р. був обраний заступником голови товариства [15, арк. 33–34].

20 листопада 1898 р., на засіданні проводу “Академічної громади” В. Старосольського, М. Галущинського та Є. Косевича було обрано до комісії, що мала зайнятися підготовкою і висланням меморіалу до міністра освіти в справі українського університету [14, арк. 62].

Межа XIX–XX століть у Галичині характеризувалася прискореним національним розвитком українців, зростанням їхньої національної свідомості. Однак, політичне й економічне відродження українського народу наштовхувалося на запеклий опір поляків – домінуючої нації в Галичині. Польсько-українське протистояння велося на всіх напрямках суспільно-політичного життя краю. Особливо гострим воно було в питанні створення у Львові українського університету.

Австрійська влада відкривала Львівський університет як двомовний (утраквістичний) науковий заклад, але фактично ця двомовність існувала лише на папері. Керівництво університету належало полякам. Так, у 1899–1900 рр. обов’язки ректора виконував о. Ю. Більчевський, деканом теологічного факультету був о. Ю. Комарницький, правничого – Т. Пілат, медичного – А. Нога, філософського – К. Твардовський [16, с. 3]. Тільки на декількох кафедрах у Львівському університеті викладання дисциплін велося українською

мовою (теологічна, педагогічна, цивільного та кримінального права, кафедра української мови і літератури та кафедра всесвітньої історії). Більшість кафедр проводили навчання польською мовою. Такий стан не відповідав ні педагогічним вимогам, ні, тим паче, національним потребам українців.

У боротьбі українського громадянства за університет найактивнішу позицію займала молодь, що організувала бурхливі демонстрації, з'їзди та інші масові акції. Молодіжні товариства висували змагання за український університет як одну з перших передумов здобуття Україною власної державності. Не залишалась осторонь і “Академічна громада”.

13 липня 1899 р. вперше було проведено студентське віче у Львові, основною вимогою якого було відкриття українського університету у Львові. Одним із ініціаторів цього віча був В. Старосольський [17, с. 205]. Він же представляв на цьому зібранні українське студентство Відня. Головне місце у виступі зайняло питання, якому власне й було присвячене зібрання – проблемі організації у Львові українського вищого навчального закладу. Якщо українці мали все ж таки незначну кількість початкових шкіл і гімназій, то тієї найвищої інституції, яка є мірилом культури кожного народу, у них немає, підкреслив В. Старосольський. Його промова настільки вразила присутніх, що її початок було вміщено на першій сторінці праці “Українсько-руський університет у Львові. Пам'яткова книжка першого віча студентів Українців-Русинів всіх вищих шкіл Австрії в справі “основания українсько-руського університету”, присвяченої цим подіям. Провідник українського студентства Відня поєднав у своїй промові історію з сучасністю та показав необхідність і право українців на власний університет: “Коли чужу ріллю уміли наші люди орати, що добули би вони для культури, коли б на рідній почві були знайшли спосіб працювати! А конечними условинами до научної праці є для нас власний університет” [18, с. 1]. Це була перша такого роду поява Володимира серед широкого кола українського студентства Галичини. На цьому зібранні він також висловлював своє обурення з приводу недопущення студентів-богословів до участі у віче.

Безумовно, на виступ В. Старосольського вплинули думки провідних діячів краю, зокрема, викладача університету М. Грушевського про заснування українського вузу, опублікованих у галицькій пресі. Наприклад, газета “Діло” вмістила велику статтю М. Грушевського “Добиваймося свого університету!” (2 (14) липня 1897 р.). У ній автор закликав уряд не доводити університетську справу до непотрібної боротьби та надати українцям можливість досягнути своє конституційне право на вищу національну школу. Українці повинні мати свій університет – це їхнє право і пекуча потреба, наголошувалось у статті [19, с. 2].

Студентське віче ухвалило, що для успіху боротьби необхідно мати центральний орган, який би підтримував зв'язок як між студентськими громадами, так і окремими діячами. На зібранні було обрано організаційний комітет, який, відповідно до рішення віча, затвердив редакційну комісію майбутнього студентського журналу, до якої увійшов і В. Старосольський [20, с. 94]. На зборах молоді, що відбулися після віча (13 липня 1899 р.) було прийнято проект організації студентської молоді з головним комітетом у Львові і осередками при кожній вищій школі, де навчалася українська молодь.

У 1899 р. у Львові було засновано товариство “Молода Україна”. Організація була, по суті, неформальною. Вона не мала списків, не вела протоколів, а зв'язок між учасниками носив особистий характер, базувався на зустрічах і листуванні. Проте організація відзначилася високою дисципліною та глибоким ідеалізмом її членів. Територіально вона охоплювала Галичину й Буковину, а її ряди, що включали навіть учнів середніх шкіл, налічували близько тисячі осіб [21, с. 68]. Як відзначав С. Ріпецький, “ініціатором та одним із передових ідеологів “Молодої України” був студент прав Львівського університету Володимир Старосольський, палкий український самостійник та ідеаліст, людина кришталюного характеру, глибокої вродженої культури, небуденного таланту та сердечної і товариської вдачі” [22, с. 7].

Очолював “Молоду Україну” провід – “комітет десяти”, директиви котрого виконувалися точно і без протестів. Один із його членів – Л. Цегельський так описав комітет

у споминах: “Управа створила себе сама, самостійно, дорогою особистого порозуміння десяткох найдіяльніших і найрухливіших тоді... провідників української університетської молоді у Львові, їхній авторитет і моральний престиж серед товаришів студентів був такий, що нікому й в голову не приходило квестіонувати факт самозванчого складення і складу “Комітету Десяти”... Все, що від того комітету виходило, було наче святим приказом...” [21, с. 69]. Цей “комітет десяти” складався з членів п’ятох політичних партій. В. Старосольський в ньому представляв соціал-демократів.

На тих же зборах молоді, після віча, було вирішено заснувати часопис “Молода Україна”. Був утворений організаційний комітет, якому доручено провести в життя заснування студентського органу. Восени 1899 р. був утворений редакційний комітет у складі О. Грабовського, В. Старосольського, В. Темницького, Є. Косевича, Л. Цегельського, А. Крушельницького, С. Горука. 1 січня 1900 р. вийшло перше число “Молодої України” [23, с. 1]. Організаційний і редакційний комітет складався майже з одних і тих же осіб.

Мета, яку вони ставили, була сформульована в програмній статті, якою відкривався перший випуск часопису. Її авторами були голова “Академічної громади” Є. Косевич та В. Старосольський. У ній підкреслювалося: “Хочемо стати устами української молоді, якими вона мала висловлювати свої мої святі ідеали. Символом цих ідеалів, стягом, що під ним спішитемо у бій за наші ідеали, є для нас одно велике слово: Україна. Наша національна ідея – се не само питанє мови, несамо питанє етнографічної відрубности; се питання політичної незалежності, питання потреб поневоленних верств нашого народу, повної соціальної справедливости. Цілью нашого видавництва стати органом молоді всієї України. Між молоддю учнівською і молоддю середніх шкіл досі немовби стояв хінський мур. “Молода Україна”, вивішуючи стяг наших спільних ідеалів, має метою знищити цей кордон, заставити до праці всі гурти нашої молоді, бо це наші спільні ідеали, ідеали всієї молоді України” [23, с. 1–2]. Місячник виходив упродовж 1900–1902 рр. Його редактором і видавцем вважався М. Залітач [24, с. 136], а серед авторів виділялися В. Старосольський і Л. Цегельський, за участі котрих побачило світ 33 номери видання.

У цих статтях В. Старосольський розвивав ідеї модерності української культури та боротьби за власний національний університет. Ці завдання, на його думку, мали передувати реалізації ідеалу організації – створенню незалежної Української держави. Про це писав В. Гнатюк: “Не лишатися позаду в культурному поході людскости...”, “по силам своїм докинути щось до суми культурних добутків людства...” і друге, що “рідний університет е... конечним кроком по дорозі до нашого ідеалу, яким є Україна ірредента” [25, с. 57].

Українська національна ідея В. Старосольського мала широкий соціально-політичний зміст, атрибутами якої були не тільки національна державність, але й політична і національна свобода, демократія і соціальна справедливість. Без сумніву, цьому сприяло захоплення В. Старосольського популярними тоді серед молоді соціал-демократичними ідеями, а також науковий інтерес до національної проблематики, що згодом оформилося у власну науково обґрунтовану теорію нації.

У межах роботи в “Молодій Україні” В. Старосольський багато уваги приділяв налагодженню контактів із Наддніпрянською Україною. Зокрема, він намагався отримати статті для журналу з Наддніпрянщини. Здійснення цього задуму відбувалося як на легальних, так і на конспіративних засадах. Так, через адвоката Миколу Шухевича, дядька своєї нареченої Дарії, він отримав брошуру Миколи Міхновського “Самостійна Україна”, видав її у Львові, а потім переслав тираж на Наддніпрянщину. Також ним були налагоджені зв’язки із Лесею Українкою, котра стала однією із дописувачів “Молодої України”. Головним партнером організації у Наддніпрянщині була Революційна українська партія (РУП), з членами якої були налагоджені регулярні стосунки. Конспірація при цьому була такою, що навіть “Комітет Десяти” у повному складі не був поінформований про людей і шляхи цього підпільного спілкування. Л. Цегельський називав чотирьох втаємничених: себе, С. Горука, В. Темницького і В. Старосольського [21, с. 79]. Хоча С. Ріпецький вказував на обізнаність у цих справах і Л. Ганкевича [22, с. 9].

8 липня 1900 р. організаційний комітет “Молодої України” за підписами В. Старосольського та О. Грабовського звернувся до студентської молоді з відозвою, щоб публічно заявити свої вимоги української самостійності: “Нашим обов’язком заманіфестувати, що вся українська молодь стоїть і стоятиме під прапором незалежності України. Нашим обов’язком є односердно та одностайно друг при друзі, грімко та твердо проголосити світові, що найвисшою ціллю, найвисшою ідеєю національно-політичних змагань усієї молодіжки є незалежна Україна! Прибувайте на віче всієї української молоді з висших австрійських шкіл до Львова! Тут довершимо ідейного діла найкращих душ України! Тут закінчимо ми славно столітє нашого відродження! А на переломі двох віків засяє в блиску горячої любови, святих поривів і могутчої туги *Ucraina surgens!*” [13, с. 124].

14 липня 1900 р. у Львівському готелі “Беллею” зібрався загальний з’їзд українського студентства і середньошкільної молоді. На віче прибули професори-українці Львівського університету, а також професор Ю. Романчук, Д. Савчак, М. Павлик, В. Охримович, В. Левицький, Л. Ганкевич та ін. Головою віча був обраний В. Старосольський.

Закриваючи з’їзд, В. Старосольський проголосив: “І підносимо ми боєвий стяг нашої самостійності і підносимо його в упоєню нашої віри, що ідемо в бій не лише за своє, а за щастя цілого людства. Підносимо його в тім глибокім пересвідченю, що Україна, коли стане, то “засвітиться світ правди” не лишень для себе, а для мільонів страдаючих і в рядах вільних народів піде добувати кращу долю людскости”. Закінчилося віче гімном “Ще не вмерла Україна!” [13, с. 126].

Звичайно, що ідеал незалежності в ті роки усвідомлювався В. Старосольським як доволі віддалена перспектива. Розуміючи це, він був одним з ініціаторів низки заходів, розрахованих на підняття національної свідомості. При підтримці організаційного комітету “Молодої України” в 1900 р. у Галичині пройшли Шевченківські вечори, зокрема в учительській жіночій семінарії в Перемишлі та Львові, в Самборі, в українській гімназії Львова, Коломиї та Перемишлі, учительській чоловічій семінарії Львова та Сокаля, гімназії в Тернополі, Золочеві, Бучачі, Стрию, Дрогобича, Станіслава, Бродів, реальній школі Тернополя, в бурсі товариства “Народний дім” в Чернівцях та ін. Учасником багатьох із цих заходів був В. Старосольський. Пам’ятними для нього виявилися Тарасові вечорниці в Львові 27 квітня 1900 р. У промові від молоді він підкреслив: “І як знаємо ми, що прийде і для нас день великого свята братерства і волі, так знаємо рівнож, що як його заповідь і услівє мусить прийти хвилина, коли на широкій області наших земель, поміж мільонами синів нашого народу, не буде ні одної груди, що не була-б жертвником Тарасових ідеалів. Лиш тоді ми чисті душею, гідні великої благодати волі, підємо її стрічати. Тоді і прийде великий день воскресіння. А щоби він прийшов, ми не пожалуємо і крові, коли її буде потреба, щоб скорійш поплило русло нашого життя, і скоріше донесло нас витати дождану хвилину! Бо знаємо ми, що не дождати нам чужі ласки, і знаємо, що ідемо в боротьбу, в якій лиш власна заслуга і власна сила дасть нам те, що належить ся нам – в якій буде витязем той, що горячіше бажає і більше готов посвятити в якій і ми, хоч би ціною життя – мусили побідити!” [13, с. 122].

Черговою акцією стала сецесія українських студентів Львівського університету в 1901–1902 рр. Це акція протесту проти покарання університетською владою тих студентів, які організували віча за створення українського університету та в цілому проти шовіністичної політики австрійської влади. Безпосередньою причиною сецесії була заборона українцям складати присягу рідною мовою. Автором ідеї та ініціатором виступив В. Старосольський [21, с. 76]. Ще у вересні 1901 р. він разом з іншими студентами закликав вносити подання в університет українською мовою [26, с. 3]. Внаслідок цієї акції, яку широко підтримало українське громадянство, 3 грудня 1901 р. 440 українських студентів покинули Львівський університет і перейшли навчатися до інших університетів Австро-Угорщини. Про своє рішення студенти того ж дня повідомили українську громаду закликом у газеті “Діло”. Зміст заклику свідчить про те, що студенти надавали своєму вчинкові епохального значення. З цього приводу В. Старосольський в опублікованій статті з пафосом писав: “Се сини твої

покидають нині святі простори твоїх земель. На жертovníк долі твоєї кинули нині сини твої велике слово. І слово се палає смолоскипом і слово се дріжить розгуком великого звона і лине до тебе; могуче, велике – віщує дні, що грядуть. Се слово дітей твоїх, що йдуть за твою долю – в бій ідуть, як сотні твої ходили шукати правди, волю добути тобі народові! Се дні вертають, що давно минули. Се воскресають горді твої полки-лицарі сплячі проснулись в могилах – на бій останній, на бій великий” [13, с. 128].

У грудні цього ж року В. Старосольський репрезентував “Молоду Україну” на прощанні сецесіоністів [27, с. 3]. Безпосередньо при від’їзді з вокзалу він закликав товаришів-вигнанців, “щоби тямили на святі і безмежні обов’язки для русько-українського народу і головної його маси русько-українського мужицтва” [28, с. 1].

У наукових публікаціях, предметом яких є студентський рух у Галичині, традиційно наголошується на спонтанному характері студентської сецесії. Однак розгляд питання у ширшому контексті дає підстави стверджувати, що вона була результатом погоджених дій практично всього галицько-українського політикуму. У низці форм протестних акцій українців проти польської домінації на початку ХХ ст. сецесії не були рідкісним явищем. З метою посилення впливу на політичну атмосферу краю їх активно використовували українські політики.

Першою була сецесія українських депутатів з Галицького сейму в липні 1901 р., другою – виборців у кількох повітах на сеймових виборах у серпні 1901 р. й нарешті – українських студентів з Львівського університету в грудні того ж року. Сюди ж можна віднести двотижневий бойкот українськими депутатами Буковинського сейму в липні 1902 р. й особливо широковідомий галицький аграрний страйк влітку 1902 р. Отже, сецесію студентів з університету не можна ставити поза тогочасної політичної практики українства і, беручи до уваги тези тодішньої української публіцистики, наполягати на її виключно стихійному характері. Тим більше, що у сецесії брало участь практично все українське студентство без огляду на суспільно-партійні орієнтації. Москвафіли, які, зазвичай, відмежовувалися від акцій народівців, а також студенти-теологи, яким факультет забороняв без спеціального дозволу брати участь навіть у студентських вічах, на цей раз діяли разом. Отже, можна стверджувати, що це була спланована, хоча й емоційно насичена акція з елементами спонтанності. Сьогодні вже можна відрізнити речі, як вони відбувалися від того, що про них говорили тодішні політики та публіцисти, акцентуючи на органічну стихійність студентської акції.

Активний виступ студентства засвідчив, що молодь зневірилася у можливості добровільних поступок польського керівництва університету на користь українців, прийшла до переконання необхідності силою відстоювати права. Українська національно-демократична (УНДП), Українська соціал-демократична (УСДП) та Русько-українська радикальна (РУРП) партії, хоч і внесли домагання українського університету в програмні документи, не були готовими до негайної підтримки студентської акції політичними засобами [29, с. 321].

Ця акція була неоднозначно сприйнята в українському середовищі. Дехто вважав, що сецесія була “втечею з поля бою без бою”, через що була неуспішною. На думку В. Старосольського, якщо “бій” зводиться до протестів (навіть із бійкою) та маніфестацій тільки на місці, у Львові, то він не матиме успіху, це буде тупцювання на місці, повторення попередніх помилок. Проблема українського університету залишалася б лише локальною, східногалицькою. Сецесія стала широкою пропагандою справи українського університету, та й всієї української проблематики далеко поза межами Галичини, в усій Австро-Угорщині, а то й за кордоном.

В. Янів уже з перспективи півстоліття твердив: “сецесія... спричинилася до пропаганди української справи й мала найбільше позитивне значення для створення настрою солідарності; цей настрої був початком багатой традиції боротьби за українське високе шкільництво” [1, с. 50]. На думку сучасних дослідників О. Жерноклеєва та І. Райківського, акція не досягла очікуваного ефекту, однак, вона сприяла усвідомленню студентством

неможливості домогтися бажаних змін власними силами, у відриві від боротьби всієї української спільності за національні права, показала необхідність включення молоді в цю боротьбу, в тому числі й у складі існуючих політичних партій [24, с. 136]. Додамо, що ця акція сприяла усвідомленню лідерами молоді власної сили, що дозволило їй при включенні в політичне життя Галичини не загубитися в тіні старшого покоління, а активно відстоювати власні значно радикальніші погляди.

Після сецесії українських студентів, зі Львова до Кракова прибуло досить багато молоді. Між ними був і В. Старосольський. Разом з Л. Ганкевичем, В. Темницьким, Луцьким він заснував нову організацію “Русько-українське академічне товариство” [20, с. 60].

У липні 1902 р. у Львові відбулося чергове зібрання молоді, присвячене сецесії львівських студентів-українців. Відкрив віче В. Старосольський – на той час заступник голови центрального комітету молоді промовою, в якій “охарактеризував політичну “українську” ситуацію та присвятив декілька слів пам’яті застрілених під час страйку в Чортківщині селян” [30, с. 1]. Віче ухвалило рішення про припинення сецесії для того, щоб “справу університетську перенести на ширше поле політичної і соціальної боротьби” [30, с. 2]. Після закінчення віча відбувся “комерц” в цьому ж приміщенні, де проходило засідання. Як керівник цього заходу В. Старосольський привітав присутніх чеських гостей Рудольфа Брожа (співредактор часопису “Samostatnost” і редактор “Casopis’u pokrokového Studentstva”) та Кирила Душека (член масариківської партії реалістів, співредактор часопису “Cas” та редактор “Studentsk’их Směr’iv”) і загалом подякував чехам, що “так гостинно прийняли нашу молодіж у “золотій” Празі” [31, с. 1].

Інша громадська акція “Молодої України”, в якій В. Старосольський брав активну участь – селянський страйк проти визиску селян великими польськими землевласниками в 1902 р. Володимир був одним із чотирьох референтів цієї справи на студентському вічі в липні 1902 р. у Львові. Ці страйки мали мати не тільки соціально-економічний характер, але й були матеріальною відплатою полякам за їх протидію в справі українського університету. Студенти, зокрема ті, які поверталися з сецесії, роз’їхались по селам з пропагандою. Цей історичний і перший успішний страйк, який охопив біля 200 тисяч селян Галичини, був також першим масовим страйком в Європі, який надавав цій акції не лише соціального, а й національного характеру. Згодом у статті “Національний і соціальний момент в українській історії” дослідник відзначав, що ці селянські виступи “в своїй основі були наскрізь стихійним висловом соціальних болів селянської маси, набрали зараз же і з непоборною силою політичного характеру. Вони висловилися дуже скоро цілим рядом політичних постулатів, і з ними тісно зв’язаний початок зорганізованого політичного, революційного руху Револуційної Української Партії (РУП), діяльність якої була так многоважна, багата наслідками для цілого сучасного політичного українства” [32, с. 160].

Отже, в студентські роки В. Старосольський брав активну участь у громадській роботі. Як один із керівників “Академічної громади”, голова “Січі”, один із співзасновників “Молодої України” він доклав чимало зусиль для розвитку студентських організацій та студентського руху. У 90-х роках XIX ст. відбулася політизація студентського руху, що став важливою складовою частиною українського національно-визвольного руху. Студенти висували на чільне місце гасло боротьби за створення Української держави. Першим кроком на шляху до власної державності стало змагання за український університет. Початок боротьбі за університет поклали студентські з’їзди 1899 та 1900 рр., в організації та проведенні яких особливу роль відіграв В. Старосольський. Він добре зрозумів нагальні потреби українського народу, зокрема в освітніх питаннях. Неабиякі організаційні здібності та задатки лідера, проявлені під час навчання, слугували основою для формування В. Старосольського як майбутнього досвідченого громадського діяча і політика.

Молодий В. Старосольський вважав, що студентство є не стільки професійним, скільки віковим феноменом і покладав на нього великі надії у поступі української нації до історичного самовиявлення. Першим кроком до цього мали стати відмова від стихійності та

перехід до організованих форм роботи. Загалом же, такий потяг до організованості в усьому є визначальною рисою світогляду В. Старосольського.

Список використаних джерел

1. *Старосольський Ю.* Шляхами предків / Юрій Старосольський // Записки Наукового товариства ім. Шевченка / [ред. У. Старосольської]. – 1991. – Т. 210. – С. 3–115.
2. *Кордуба М.* Історія “Січі” / Мирон Кордуба // Січ. Альманах в пам’ять 30-их роковин заснування тов. “Січ” у Відні. – Львів: 3 друкарні НТШ, 1898. – С. 7–23.
3. *Центральний державний історичний архів України у м. Львові* (далі – ЦДІАЛ України), ф. 362, оп. 1, спр. 514, 115 арк.
4. *Статут товариства українських студентів “Січ” у Відні.* – Відень: Надрук. на розмнож. апараті, б.р. – 4 с.
5. *М-о.* 3 життя української академічної молодіжки у Відні // Шляхи. – Львів. – 1913. – 15 квітня. – № 2. – С. 27.
6. *ЦДІАЛ України*, ф. 834, оп. 1, спр. 184, 3 арк.
7. *Кухар Р.* Віденська Січ: Історія Українського Академічного Товариства “Січ” у Відні (1868–1947). В пам’ять 125-річчя від оснування “Січі” / Роман Кухар. – К.: Кобза, 1994. – 187 с.
8. *ЦДІАЛ України*, ф. 834, оп. 1, спр. 18, 109 арк.
9. *Жерноклеєв О.* Українська соціал-демократія в Галичині: нарис історії (1899–1918) / Олег Жерноклеєв. – [2-е вид., доп.] – К.: Основні цінності, 2000. – 168 с.
10. *Діло.* – 1901. – Ч. 33. – 12 (25) лютого. – С. 3.
11. *Діло.* – 1901. – Ч. 38. – 17 лютого (2 березня). – С. 3.
12. *Державний архів Львівської області* (далі – ДАЛО), ф. 296, оп. 1, спр. 24, арк. 8.
13. *Ковалюк Р.* Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст. / Ковалюк Роман. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2001. – 420 с.
14. *ЦДІАЛ України*, ф. 834, оп. 1, спр. 126, 78 арк.
15. *ДАЛО*, ф. 296, оп. 1, спр. 7, арк. 33–34.
16. *Inauguracja roku szkol. 1900–1901 na uniwersytecie Lwowskim* // *Gazeta Lwowska.* – 1900. – 12 października. – № 233. – S. 3.
17. *Головацький І.* Старосольський Володимир-Степан / І. Головацький // Українська журналістика в іменах / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 205–206.
18. *Українсько-руський університет.* Пам’ятна книжка першого віча студентів українців-русинів всіх вищих шкіл Австрії в справі заснування українського університету / Зібрав і видав М. Крушельницький. – Львів: Друкарня народова Ст. Мансцого і Сп., 1899. – 52 с.
19. *Грушевський М.* Добиваймося свого університету! // *Діло.* – 1897. – 2 (14) липня. – № 147. – С. 2.
20. *Леник В.* Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.) / Леник Володимир. – Мюнхен–Львів: Фенікс Лтд., 1994. – 181 с.
21. *Цегельський Л.* “Молода Україна” – історичний спомин // Календар “Провидіння”. – Філадельфія, 1948. – С. 68–78.
22. *Ріпецький С.* Українське Січове Стрілецтво. Визвольна ідея і збройний чин / Степан Ріпецький. – Нью-Йорк: Червона калина, 1956. – 360 с.
23. *Від редакції* // Молода Україна. – 1900. – № 1. – С. 1–2.
24. *Жерноклеєв О., Райківський І.* Володимир Старосольський: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження) / Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський // Людина і політика. – № 5. – 2003. – С. 135–150.
25. *Гнатюк В.* Справа українсько-руського університету у Львові / В. Гнатюк // Літературно-науковий вісник. – 1902. – Січень. – Т. XVII. – Кн. 1. – С. 49–72.
26. *Діло.* – 1901. – Ч. 203. – 10 (23) вересня. – С. 3.
27. *Діло.* – 1901. – Ч. 33. – 12 (25) лютого. – С. 3.
28. *Процане* молодіжки // *Діло.* – 1901. – Ч. 291. – 31 грудня (13 січня 1902). – С. 1.
29. *Цегельський Л.* Друге віче української академічної молодіжки // Молода Україна. – 1900. – Серпень. – № 8. – С. 291–321.
30. *З’їзд* укр.-рускої молодіжки // *Діло.* – 1902. – 13 (26) липня. – С. 1–2.
31. *З’їзд* укр.-рускої молодіжки // *Діло.* – 1902. – 16 (29) липня. – С. 1.
32. *Старосольський В.* Національний і соціальний момент в українській історії / В. Старосольський // Записки Наукового товариства ім. Шевченка / [ред. У. Старосольської]. – 1991. – Т. 210. – С. 153–160.

Юрій Древицький

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В. СТАРОСОЛЬСКОГО В МОЛОДЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

В статье освещено участие В. Старосольского в деятельности молодежных обществ “Сич”, “Академическая громада”, “Молодая Украина”, определен его вклад в борьбу за украинский университет во Львове.

Ключевые слова: В. Старосольский, молодежное движение, студенческие общества, Львовский университет.

Yuriy Drevnitskyi

ACTIVITIES V. STAROSOLSKYI IN THE YOUTH ORGANIZATION THE EARLY XX CENTURY

In the article, participating of V. Starosolskyi is lighted up in activity of youth societies of “Sich”, “Academic society”, “Young Ukraine”, certainly his contribution to the fight for the Ukrainian university in the Lviv.

Key words: V. Starosolskyi, youth movement, student societies, the University of Lviv.